

În centrul cuplului: moștenirea familială

Capitolul 15

Origini necunoscute, dar puternice

Prin intermediul a ceea ce trăim, se spun și uneori chiar se strigă *povești* necunoscute nouă, ce vin din adâncurile secolelor precedente. Chiar dacă nu este singura cauză ce ne orchestrează relațiile în mod inconștient, întotdeauna există o *legătură* directă sau indirectă cu acest lucru. Dacă multe dintre atracțiile pe care le simțim pot fi explicate, alte elemente rămân imperceptibile atât timp cât nu am reușit să scoatem la lumină alcătuirea memoriei afective a strămoșilor și felul în care ea ne influențează... Cum continuă să rezoneze în noi traiectoria acestora și să ne orienteze alegerile și comportamentele?

Părinții sunt primii care joacă un rol în construirea relației noastre de cuplu. Același lucru este valabil în cazul lor în ceea ce privește propriii părinți și așa mai departe, din generație în generație. Depozitari ai unei serii de valori și de credințe transmise de familiile respective, tatăl și mama vor face astfel legătura dintre noi și toate persoanele din arborele genealogic, dar și cu parcursul relațional al acestora, cu idealurile lor, cu dorințele, cu fantasmalele și cu maniera în care au putut sau nu să-și împlineas-

că așteptările... În definitiv, ei ne unesc cu toate întâmplările din viețile de cuplu respective și, mai ales, cu lipsurile, cu decepțiile și cu eșecurile, deoarece în acestea își are rădăcina o bună parte din destinul nostru, în special îndemnându-ne, în mod subtil și invizibil, să alegem un anumit tip de partener.

Explorarea condițiilor pentru a ne elibera de ele

Evocarea vieții sentimentale a înaintașilor îi va face pe unii să ridice din umeri cu o vagă ironie, la alții va ieși la suprafață povara nefericirii și vor căuta să se sustragă acestor amintiri inutile. Oricare ne-ar fi reacția față de aceste relicve dintr-o altă epocă, trebuie să acceptăm că nu ne eliberăm ușor de ele și, dacă nu ținem seama de ele, riscăm să le retrăim, cu exactitate aproape absurdă. Dacă există, liberul-arbitru se oprește acolo unde începe inconștientul. Dar atunci, unde să căutăm? În ce direcție? Și dacă trebuie să ne întoarcem în timp, până unde trebuie să mergem? Călătoria în trecut are, cu siguranță, o limită dincolo de care ceea ce s-a petrecut odinioară nu ne mai poate atinge. Putem identifica astfel urmele proceselor inconștiente cu trei generații în urmă și să ne delimităm cadrul cercetărilor. Ele se efectuează deci pe patru generații și pe două descendențe. În acest spațiu au trăit, s-au întâlnit, s-au iubit, s-au pierdut și s-au regăsit bărbați și femei. De la pasiunea tumultuoasă la cuplul fidel, arborii genealogici sunt plini de comedii și de drame, de roluri mai mult sau mai puțin asumate și de o gamă de sentimente care au trebuit să-și găsească locul în societăți mai rigide și mai conformiste decât a noastră. Cum s-au realizat alianțele în familia noastră? Există în acestea cu adevărat loc pentru alteritate? Pe ce

baze anume? Suntem moștenitorii unei lungi și agitate istorii. Ideea este să știm cum ne structurează acest lucru în termeni de relații amoroase și, desigur, să ne inspirăm de aici pentru a trăi cât mai lucid această dimensiune.

Ce anume facem cu tot ceea ce ne vine din trecut? Pentru mulți, idealul ar fi de a-și putea construi propria versiune de poveste integrând în mod armonios diferitele ingrediente despre care tocmai am vorbit și să le poată trăi în voia relațiilor lor fără să aibă sentimentul că se trădează pe ei înșiși. Cu toate acestea, în anumite cazuri, tensiunile dintre aspirațiile noastre și ceea ce ne alcătuiește identitatea duc la situații complicate și generează conflicte interioare puternice. Există un moment când acest lucru ne obligă să alegem susținerea propriei dorințe în detrimentul valorilor dominante în care am fost crescuți. Dar mai întâi trebuie să le identificăm! De aceea este crucial să așezăm romanul familial în centrul explorării propriei noastre relații de cuplu.

Scenariile transmise

„Oricum, dacă rămân cu un bărbat, va sfârși întotdeauna prin a mă înșela, așa cum tata a înșelat-o pe mama toată viața, cum a făcut mai înainte și bunicul.” Joséphine este categorică. Această certitudine este ancorată în ea cu atât mai tare cu cât a văzut multe. Despre ce anume vorbește? Sau, mai bine spus, cine anume vorbește prin ea? O întreb cine din familia ei ar fi putut spune același lucru. Îmi răspunde fără să ezite: „Străbunica, bunica și, desigur, multe alte femei din familie...” Joséphine înțelege atunci că această construcție imaginară nu este decât o replică la ceva mult mai vechi, care a avut loc într-o epocă ce s-a încheiat cu mult înainte de nașterea ei și repetată de multe ori.

Joséphine mărturisește că a simțit uneori că urăște toți bărbații, deși n-a fost nici abandonată, nici trădată. Este oare posibil ca acest senti-

ment să-i fie dictat de istoricul familial și de ceea ce altele au trăit în relațiile de cuplu, uneori cu multă vreme în urmă, deși nimic din toate acestea nu o privește? O face acest lucru prizoniera unei viziuni negative în care fericirea cu un bărbat pare imposibilă? Lui Joséphine i se pare că este menită să repete povestea femeilor din familia ei.

Vrem, nu vrem, suntem întotdeauna influențați de modul în care se vorbește în familie despre iubire. Există de toate în domeniu: restricțiile conformiste și normative (trebuie să rămânem împreună orice ar fi), interdicțiile (trebuie să renunțăm la iubire din datorie), viziunile transgresive (nu ne putem trăi relația de iubire decât în mod „interzis“). Acestea determină la fiecare dintre noi o imagine mai mult sau mai puțin clară sau fericită despre viitor. Pentru unii, aceste proiecții în viitor se supun unui scenariu bine detaliat în care totul este scris dinainte, exact ca la cinema. Cu cât aceste narațiuni sunt mai inconștiente, cu atât este mai mare șansa să se împlinească și să aibă un impact implacabil asupra vieții noastre, servindu-i toate elementele necesare – locuri, roluri, problematici, personaje – fără să ne dăm seama. Astfel, nu mai putem ieși dintr-un destin gata trasat, nici nu mai avem libertatea de a duce lucrurile spre un deznodământ fericit.

Mulți dintre pacienții mei au moștenit din traiectoria înaintașilor o anumită imagine despre relația de cuplu, pe care au ajuns s-o considere singura versiune posibilă. Li se întâmplă foarte des să descopere în această moștenire adevărate intrigi (uneori tragice sau derizorii), cu o desfășurare și cu un deznodământ predeterminate, pe care le repun în mod fidel în scenă.

Joséphine nu reușește să aibă încredere în partener și în viață, îi este greu să nu-și mai imagineze ce poate fi mai rău sau să

considerare mereu că i se pregătește ceva fără ca ea să știe. Atunci când încearcă să scape de aceste reprezentări negative, sfârșește întotdeauna prin a ceda presiunii unui scenariu catastrofal, în care ea este abandonată sau e umilită în fața tuturor. Nu-i rămâne atunci altceva decât să părăsească scena și să dispară. Pentru ea, relația este un spațiu periculos, în care există riscul de a sfârși prost și care trebuie neapărat controlat din toate părțile, fără a se atașa vreodată de cineva.

Este esențial să descoperim aceste scenarii. După aceea trebuie să vedem de unde vin și cum s-au stabilit. Pe cine luăm ca exemplu din romanul familial și din ce motiv anume? De exemplu, Joséphine își imaginează o poveste ce se termină mereu cu trădare și abandon. Practic, este singura variantă existentă în arborele ei genealogic. De ce ar sta lucrurile altfel în cazul ei? Ce anume ar cruța-o de un asemenea destin fatal?

Joséphine, precum mulți alții înainte de a recurge la analiză, ignora impactul moștenirii familiale asupra comportamentului ei în iubire. N-avea deci nicio vizibilitate asupra a ceea ce o împingea să acționeze într-o manieră sau alta, nici asupra a ceea ce i-ar fi permis să contracareze scenariile de eșec trăite înaintea ei. Se credea complet eliberată, în timp ce, în realitate, se străduia permanent să joace un rol și să-și țină relațiile sub control. Desigur, alegerile nu sunt întotdeauna atât de dependente de arborele genealogic, dar cu cât ținem mai puțin cont de toate condiționările sale, cu atât ne supunem riscului ca acestea să ne influențeze în mod puternic și compulsiv. Ignorarea și negarea sunt strategiile cele mai periculoase, căci ele ne afundă în ceață și în confuzie și ne împiedică să avem distanțarea necesară pentru a clarifica tot ceea ce ni se întâmplă...

Un proiect greu de controlat

Să ne amintim de diferitele noastre personaje: toate sunt în situația de a fi obligate să trăiască un anumit tip de relație în funcție de romanul familial, fără să aibă nici cea mai mică idee de ceea ce se întâmplă. Axelle are nevoie să repete o situație, punându-se în scenă drept personajul exclus din arborele genealogic. Pentru Joséphine, locul în cuplu ține mai curând de identificarea cu un personaj răzbunător, care vine să repare suferințele femeilor de dinaintea ei. Pentru Frédéric, a alege o soție care să le convină părinților înseamnă să asculte de anumite condiționări și să-și întărească sentimentul de apartenență. Să încercăm acum să ne întoarcem în timp pentru a înțelege *cum* se petrec concret lucrurile, de la o generație la alta.

Următorul exemplu, cel al lui Antoine, prezintă destul de clar acest lucru:

Antoine, patronul unei mari companii destul de înfloritoare, este interesat doar de femei din alte țări, cu care nu se poate înțelege deoarece nu-i vorbesc limba. Acest tip de relație exotică îl fascinează, generându-i în același timp complicații de tot felul, principala fiind lipsa totală de comunicare și numeroasele neînțelegeri între el și partener. În mod paradoxal, simte că acest „zid” dintre el și prietenele lui este un element esențial al relației de cuplu. De ce? Nimic nu-i permite justificarea acestei preferințe. Pentru a înțelege necesitatea acestora, va trebui să sape mai adânc.

Pe parcursul cercetărilor, el descoperă că întreaga ramură maternă este rodul unei alianțe improbabile dintre un mare moșier din colonii, francez pursânge și o străbunică mulatră – ce nu prea vorbea franceza și era aproape analfabetă – venită să muncească pentru el. Însărcinată, alungată de soția legitimă, ea se va muta în Franța și se va căsători cu un breton ce va recunoaște fetița născută înaintea relației lor. Nimic n-o să transpară despre adevărata ei origine.

Lăsând curs liber evocării romanului familial, așa cum și-l imaginează, Antoine se trezește că începe să vorbească și să viseze despre personaje necunoscute de care, puțin câte puțin, se va simți legat printr-o stranie loialitate. La început îi va fi greu să accepte că ceea ce trăiește este conectat la alte evenimente despre care nu știa nimic și la impactul lor asupra strămoșilor săi. Dar va trebui să recunoască un lucru evident: atracția sa față de femeile dintr-o altă cultură este categoric rezultatul unui atașament genealogic... Femeia alungată, exilată și părăsită de către amantul ei cu un statut social superior statutului ei nu și-a revenit niciodată după plecare și din această excluziune dublată de rușine pe care copilul ei – bunica pacientului – le va moșteni...

Antoine, alegându-și partenera cu care nu poate comunica în aceeași limbă, inventează un final fericit pentru povestea strămoșei lui. A preluat pe cont propriu – dar, desigur, pe locul bărbatului – dorința străbunicii. „Eu, străina, vreau în sfârșit să fiu iubită de un bărbat dintr-o altă cultură și cu un statut superior“, ca și cum s-ar afla încă în legătură cu ea. Dar cu prețul cărei logici straniei?

Ne putem imagina că rușinea resimțită de străbunică și sfârșirea legată de exilul ei au rezonat îndelung la urmașii ei. O astfel de traumă nu poate rămâne fără efecte, mai ales când este trăită fără niciun sprijin și fără să fie exprimată în cuvinte. Impactul acestei pierderi a rămas nealterat și s-a transmis direct bunicii lui Antoine, născută dintr-un tată care n-o recunoaște, apoi mamei lui Antoine și, în sfârșit, acestuia, prin procese absolut inconștiente și pe care Antoine a putut să le scoată la lumină pe parcursul analizei transgeneraționale efectuate¹.

Pentru Antoine, precum pentru mulți alții, miza este importantă. Este vorba despre a duce cu bine la capăt o sarcină desemnată de unul sau mai mulți dintre membrii familiei, de care nu-și dă seama, dar care-i ghidează toate acțiunile, simțămintele și

¹ Pentru mai multe informații: *Psychogénéalogie; comment guérir de sa famille*, de Juliette Allais (Editura Eyrolles, 2007).

preferințele. Abordarea transgenerațională ne permite să lămurim această parte – *a priori* inaccesibilă – care ne stăpânește și ne leagă de străbuni îndepărtați. De ce și cum suntem prinși în această încrengătură dintre dorințele noastre și cele din alte vremuri? Contează cu adevărat să scoatem la suprafață, dincolo de meandrele traiectoriilor noastre de iubire, *miza relațională* pe care ne-am asumat-o fără să ne dăm seama. Motivația de azi vine din acest proiect ce aparține altcuiva și a rămas suspendat în timp, deoarece încă nu a fost dus la împlinire. Astfel, pentru Antoine, este vorba despre a vindeca o femeie rănită, ostracizată de societate, a cărei suferință a fost ascunsă ani de zile.

Asemenea celebre „misiuni” nu apar din neant. Ele se transmit întotdeauna prin intermediul unei serii de relații, dintr-una dintre liniile noastre de rudenie, uneori din ambele simultan. Poate chiar să intervină în cerințele relației de cuplu și să pretindem de la partenerii noștri anumite caracteristici extrem de clare. Antoine este un exemplu bun: partenera trebuie să aibă o anumită culoare a pielii. Există și alte lucruri obligatorii, fie că acestea țin de identitate (prenume, data nașterii) sau de naționalitate, de apartenența socială (un anumit mediu, o anumită meserie) sau calități specifice (precum Catherine, care caută un bărbat „original”). Totul este posibil în acest domeniu!

Care sunt scenariile pe care le moștenești în termeni de relații de cuplu? Sunt ele pozitive, negative, obligatorii sau, din contră, pline de susținere și încurajatoare?

Ce modele de cuplu ai avut în familie? Care le-a fost destinul? Te simți legat de acestea? Cum anume și de ce?